

correspondence department students after the examination session, that a large number of correspondence students showed unsuccessful results, which is connected with increasing of requirements for educational activity. The educational institutions used the following methods of monitoring organization - subject commissions on specialties, which analyzed the activity of correspondence and full-time forms of education.

Key words: monitoring, maritime education, Soviet government regulations, programmed control, marks, authoritarianism, reports on educational work, formality.

Дата надходження статті: 15.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Рябуха І. М.

УДК [37:502]:376-056.45

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.75>

Овчиннікова О. М.*,

orcid.org/0000-0002-7184-6535

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (1965–1972 РР.)

У статті йдеться про гуманітарну освіту в морських навчальних закладах України (1965–1972 рр.). Нижньою межею обрано 1965 рік, коли відбувалася відмова від низки положень реформи 1958 року, а саме: повернення до 10-річної середньої освіти, до пріоритету денного навчання у вишах, скорочення пільг при вступі до вишів робітників промисловості зі стажем.

Акцентовано, що ключовим у реформі 1965 року став перехід до всезагальної середньої освіти, що було оголошено пріоритетом радянської освітньої політики.

Верхньою межею обрано 1972 рік, коли було підбито підсумки реформи 1965 року в постанові ЦК КПРС та РМ СРСР «Про завершення переходу до всезагальної середньої освіти». Надано короткий характеристику стану морської сфери в цей період часу. Наголошено, що морській освіті в 1965–1972 роках приділялася значна увага, оскільки в зазначений період відбувалися важливі події в житті держави та, зокрема, у морській сфері. Розглянуто навчальні плани 1965–1967, 1972 років Морського коледжу Херсонської державної морської академії та навчальні плани 1967–1972 років Херсонської філії Миколаївського кораблебудівного інституту, визначено загальну кількість годин, виділених на навчання та проаналізовано кількість годин, які виділялися на вивчення гуманітарних наук, а також виділено, які гуманітарні дисципліни вивчалися на кожному із курсів навчання. У цей період відбувалося широке впровадження автоматизації та механізації на морському транспорті, що відобразилося і в навчальних планах тих років, де на спеціальні дисципліни виділялося значно більше часу, ніж на гуманітарні. Визначено, що великого значення надавали ідеологічній та технічній складовим підготовки, тобто фахівці повинні були мати не лише теоретичні знання та практичні навички, але й повинні були виховані в дусі марксизму-ленінізму.

Ключові слова: морська освіта, освітня реформа, морські навчальні заклади, гуманітарні дисципліни, навчальний план.

Постановка проблеми. Останнім часом більшість науковців і педагогів говорять про кризу системи освіти, головною причиною якої пов'язують з тим, що освіта втратила свій ціннісний аспект. Однією із причин є те, що вона має незадовільний гуманістичний підтекст, тому в сучасній Україні приділяється значна увага проблемі гуманітаризації освіти, тобто інтегруванню викладання технічних, природничо-математичних дисциплін із гуманітарними науками про суспільство і людину. Ставиться завдання

*© Овчиннікова О. М.

підняти правову, моральну, психологічну культуру фахівця з вищою освітою. Одним із шляхів реформування вищої освіти за напрямом її гуманітаризації є вивчення досвіду минулих років для формування теоретичного обґрунтування проблеми. Це стає актуальним не тільки для загальної освіти, але й для морської зокрема, тому необхідно знайти такі умови, які забезпечать необхідний рівень гуманітарної підготовки в майбутніх фахівців морської галузі для того, щоб вони могли не тільки ефективно здійснювати свої професійні обов'язки, але й комунікувати з людьми, які мають іншу мову, культуру, звички тощо.

Аналіз досліджень. Проблемі розвитку морської освіти приділяли уваги багато вчених. Зокрема, Тимофеева О. Я. аналізувала історію морської освіти в Україні в руслі формування соціально-комунікативної компетентності, а Токарева О. В. дослідила формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців морської галузі в процесі професійної підготовки.; Ліпшиць Л. В. висвітлила питання формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін; Ляшкевич А. І. розглядала періодизацію становлення і розвитку військово-морської освіти в Україні (к. XVIII – 50–90 роки ХХ століття); Рябуха І. М. дослідив тенденції розвитку морської освіти в Україні (друга половина XVII – початок ХХ століття); Герганов Л. Д. присвятив своє дослідження теоретичним та методичним засадам професійної підготовки кваліфікованих робітників морського профілю на виробництві; Скриннік А. М. дослідив фолеристику в системі морської транспортної освіти в історико-правовому аспекті; Солодовник А. О. вивчала розвиток фізико-математичної підготовки в морських навчальних закладах (1944–2012 рр.).

Разом із тим питанню розвитку гуманітарної освіти в морських навчальних закладах була приділена незначна увага, тому **метою статті** є аналіз викладання гуманітарних дисциплін у морських навчальних закладах у 1965–1972 роках.

Виклад основного матеріалу. Морській освіті в 1965–1972 роках приділялася значна увага, тому що в зазначений період відбуваються важливі події в житті держави та зокрема в морській сфері. Була здійснена економічна реформа на флоті та підприємствах морського транспорту (нова система планування та економічного стимулювання), уведено в дію новий Кодекс торговельного мореплавства Союзу РСР, відбувся планомірний розвиток морського флоту країни, поповнення флоту сучасними суднами, уведення прогресивних форм оцінки діяльності галузі. Була значно укріплена матеріальна база морського транспорту, упроваджені новітні технології експлуатації [9, с. 26–28]. На мапі морських шляхів нашої країни та світу з'явилися нові пункти. Відбулося широке впровадження автоматизації та механізації на морському транспорті та перехід всієї галузі морського транспорту на автоматизовану систему управління [2, с. 150–152]. Усе це торкнулося питання підготовки кадрів у морській сфері. Тобто це вимагало проведення реформ у морській освіті.

Як відомо, у 1958 році було прийнято «Закон про зміцнення зв'язку школи з життям та про подальший розвиток системи народної освіти в УРСР», на основі якого була проведена реформа всієї освіти. Але до середини 1960-х років реформа продемонструвала свою неефективність. Затрати на професійну підготовку в середній школі значно перевищили віддачу, рівень цієї підготовки виявився таким, що не відповідає технічному прогресу та потребам країни, тому в 1965 році відбувається повернення до 10-річної середньої освіти, до пріоритету денного навчання у вишах, скорочення пільг при вступу до вузу робітникам промисловості за стажем, відмова від ряду положень реформи. Ключовим у реформі в 1965 році став перехід до всезагальної середньої освіти, що було проголошено пріоритетом радянської освітньої політики. У 1969 році затверджується положення «Про середні спеціальні навчальні заклади СРСР» [1]. У 1972 році в постанові ЦК КПРС та РМ СРСР «Про завершення переходу до всезагальної середньої освіти» було підбито підсумки цієї реформи: відбулося значне

розширення доступу до вищої освіти, але негативним наслідком також стало зниження рівня підготовки абітурієнтів вишів, що обернулося зниженням якості підготовки кваліфікованих спеціалістів та гальмувало модернізацію країни, її соціальний розвиток [8, с. 217-219]. Нами було обрано нижню межу дослідження (1965 рік), коли відбувається повернення до 10-річної середньої освіти та верхню межу (1972 рік) як дату завершення переходу до всезагальної середньої освіти. Усі ці перетворення стосувалися й морських навчальних закладів.

Для аналізу викладання гуманітарної освіти протягом 1965–1972 років нами були проаналізовані навчальні плани 1967–1972 років Херсонської філії Миколаївського кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова за трьома спеціальностями: «Суднові силові установки» (0525), «Суднобудування і судноремонт» (0514), «Технологія і устаткування зварювального виробництва» (0504) та навчальні плани 1965–1967, 1972 років Морського коледжу Херсонської державної морської академії, спеціальність № 1612 «Морське судноводіння».

Розглянемо навчальні плани 1965–1967, 1972 років Морського коледжу Херсонської державної морської академії, спеціальність № 1612 «Морське судноводіння» (табл. 1).

Таблиця 1

Гуманітарна освіта в Морському коледжі (1965–1967, 1972–1973 роки)

Навчальний рік	Спеціальність	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1965–1966	1612	I	1116	348	31,18
		II	1172	262	22,35
		III	630	108	17,14
		IV	958	108	11,27
1966–1967	1612	I	1116	348	31,18
		II	1176	280	23,81
		III	770	110	14,29
		IV	743	84	11,31
1972–1973	1612	I	–	–	–
		II	1118	192	16,16
		III	648	72	11,11
		IV	786	76	9,67
		V	289	45	15,57

Джерела: [11–13].

Під час аналізу ми побачили, що в навчальних планах Морського коледжу Херсонської державної морської академії навчальні предмети розподілені за трьома циклами: загальноосвітній цикл, загальнотехнічний цикл, спеціальний цикл. Нас цікавили предмети гуманітарного циклу, кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни, та яку частку ця кількість складає від загального обсягу годин у навчальному плані.

У 1965–1966 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 31,18 %, на II курсі – 22,35 %, на III курсі – 17,14 %, на IV курсі – 11,27 %.

У навчальному плані 1965–1966 років на I курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: історія – 100 годин, що складало 8,96 % від загальної кількості годин; література – 124 години із показником 11,11 %; англійська мова – 124 години із показником 11,11 %. На II курсі: історія – 66 годин або 5,63 %; література – 64 години або 5,46 %; англійська мова – 132 години або 11,26 %. На III курсі: суспільствознавство –

72 години або 11,42 %; англійська мова – 36 годин або 5,71 %. На IV курсі: англійська мова – 108 годин або 11,27 %.

У 1966-1967 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 31,18 %, на II курсі 23,81 %, на III курсі – 14,29 %, на IV курсі – 11,31 %.

У навчальному плані 1966–1967 років на I курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: історія – 100 годин, що складало 8,96 % від загальної кількості годин; література – 124 години із показником 11,11 %; англійська мова – 124 години із показником 11,11 %. На II курсі: історія – 70 годин або 5,95 %; література – 70 годин або 5,95 %; англійська мова – 140 годин або 11,90 %. На III курсі: суспільствознавство – 66 години або 8,57 % англійська мова – 44 годин або 5,71 %. На IV курсі: англійська мова – 84 годин або 11,31 %.

У 1972–1973 навчальному році на II курсі на гуманітарну освіту виділялося 16,16 %, на III курсі – 11,11 %, на IV курсі – 9,67 %, на V курсі – 15,57 %.

У навчальному плані 1972–1973 років на II курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: політекономія – 90 годин, що складало 8,05 % від загальної кількості годин; англійська мова – 102 години із показником 9,12 %. На III курсі: англійська мова – 72 години або 11,11 %. На IV курсі: англійська мова – 76 годин або 9,67 %. На V курсі: англійська мова – 45 годин або 15,57 %.

Загалом, як можна побачити, гуманітарні дисципліни займають невеликий обсяг у навчальних планах Морського коледжу, який мав назву Херсонське морехідне училище Міністерства морського флоту (1944–1970 роки), а згодом -- Херсонське морехідне училище імені лейтенанта Шмідта (1970–1996 роки). Також помітна тенденція зменшення годин на вивчення гуманітарних дисциплін у відношенні навчальних планів 1965–1966 років до навчальних планів 1972–1973 років. Значна увага приділялася вивченню англійської мови у зв'язку із розширенням географії морських шляхів радянського флоту.

Далі розглянемо навчальні плани 1967–1972 років Херсонської філії Миколаївського кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова за трьома спеціальностями: «Суднові силові установки» (0525), «Суднобудування і судноремонт» (0514), «Технологія й устаткування зварювального виробництва» (0504) (табл. 2).

Таблиця 2

Гуманітарна освіта в Херсонській філії Миколаївського кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова (1967–1972 роки)

Навчальний рік	Спеціальність	Курс	Загальна кількість годин	Кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни	Частка від загального обсягу годин навчального плану, %
1	2	3	4	5	6
1967–1968	0504	I	544	153	28,13
	0514				
	0525				
1968–1969	0504	I	544	153	28,13
	0514				
	0525	II	523	160	30,59
1969–1970	0504	I	544	153	28,13
	0514	II	560	140	25
	0525	III	560	105	18,75
1970–1971	0504	I	544	153	28,13
	0514				
	0525				
		III	578	106	18,33
			561	106	18,89

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6
		III	561	106	18,89
		IV	560	54	9,64
			560	54	9,64
			543	54	9,94
1971-1972	0504 0514 0525	I	512	144	28
		II	560	140	25
		III	560	105	18,75
			560	105	18,75
			552	105	19,02
		IV	560	57	10,17
V	560	0	0		

Джерела: [3-7].

У 1967–1968 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %.

У навчальному плані 1967–1968 років на I курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: історія КПРС – 85 годин, що складало 15,63 % від загальної кількості годин; іноземна мова – 68 години із показником 12,5 %.

У 1968–1969 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %, на II курсі – 30,59 %.

Ці ж показники знаходимо й у навчальному плані 1968–1969 років на I курсі. На II курсі: марксистсько-ленінська філософія – 70 годин або 13,38 %; іноземна мова – 70 годин або 13,38 %.

У 1969–1970 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %, на II курсі – 25 %, на III курсі – 18,75 %.

У навчальному плані 1969–1970 років на I курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: історія КПРС – 85 годин, що складало 15,63 % від загальної кількості годин; іноземна мова – 68 години із показником 12,5%. На II курсі: марксистсько-ленінська філософія – 70 годин або 12,5 %; іноземна мова – 70 годин або 12,5 %. На III курсі: політекономія – 105 годин або 18,75 %.

У 1970–1971 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %, на II курсі – 25 %, на III курсі – 18,33 % на спеціальності «Технологія й устаткування зварювального виробництва» (0504) та 18,89 % на спеціальностях «Суднові силові установки» (0525), «Суднобудування і судноремонт» (0514), на IV курсі – 9,64 %.

У навчальному плані 1970–1971 років на I курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: історія КПРС – 85 годин, що складало 15,63 % від загальної кількості годин; іноземна мова – 68 години із показником 12,68 %. На II курсі: філософія – 70 годин або 12,5 %; іноземна мова – 52 години або 9,23 %. На III курсі: політекономія – 106 годин або 18,33 % на спеціальності 0504 та 18,72 % на спеціальностях 0514, 0525. На IV курсі: науковий комунізм – 54 години або 9,64 % на спеціальності 0504, 0514 та 9,94 % на спеціальності 0525.

У 1971–1972 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28 %, на II курсі – 25 %, на III курсі – 18,75 % на спеціальностях «Технологія й устаткування зварювального виробництва» (0504) та «Суднобудування і судноремонт» (0514), 19,02 % на спеціальності «Суднові силові установки» (0525), на IV курсі – 10,17 %, на V курсі – 0 %.

У навчальному плані 1971–1972 років на I курсі до гуманітарних дисциплін входили такі дисципліни: історія КПРС – 80 годин, що складало 15,63 % від загальної кількості годин; іноземна мова – 64 години із показником 12,5 %. На II курсі: філософія – 70 годин або 12,5 %; іноземна мова – 70 години або 12,5 %. На III курсі: політекономія – 105 годин або 18,75 % на спеціальності 0504, 0514 та 19,02 % на спеціальності 0525. На IV курсі:

науковий комунізм – 57 години або 10,17%. На V курсі вивчення гуманітарних дисциплін не передбачено навчальним планом.

За даними таблиці видно, що на гуманітарні дисципліни відводиться незначна кількість годин. У цей період відбувається широке впровадження автоматизації та механізації на морському транспорті. Ця тенденція знаходить відображення і в початкових планах цього періоду, де на спеціальні дисципліни виділяється значно більше часу, ніж на гуманітарні. Також це коригується і положенням «Про середні спеціальні навчальні заклади СРСР», де зазначається, що фахівці із середньою спеціальною освітою повинні мати не лише теоретичні знання та практичні навички, але й повинні бути виховані в душі марксизму-ленінізму. Але ж політична складова гуманітарної освіти не впливала на фахову підготовку майбутнього фахівця морської галузі.

Тобто ми бачимо, що великий освітній акцент робили на досить широкій універсализації та підготовці універсального фахівця. Система підготовки передбачала початкову освіту широкого профілю з подальшою спеціалізацією й перепідготовкою на місці служби. Великого значення надавали ідеологічній та технічній складовим підготовки. Ще однією особливістю є те, що значну увагу приділяли вивченню марксистсько-ленінської філософії, науковому комунізму та історії КПРС, тобто дисциплінам ідеологічного спрямування. Через це, як підкреслюють дослідники, «усі катаклізми на флоті й державі загалом виникли через перетворення офіцерів у звичайний натовп фахівців, наділених деякими командними функціями і їхніми слабкими знаннями в питаннях гуманітарної підготовки (філософія, історія, політика, економіка, географія, етнографія, управління, мовознавство тощо). Очевидно, на початкових етапах служби технічні знання дозволяли швидко й ефективно опанувати складну техніку, але далі цього було замало [10, с. 55–56].

Висновки. Проаналізувавши кількість годин, виділених на гуманітарні дисципліни в морських навчальних закладах, та дослідивши, яку частку гуманітарні дисципліни складають від загального обсягу годин навчального плану, виявлено, що на гуманітарні дисципліни відводилась незначна кількість годин в навчальних планах. У 1965–1966 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 31,18 %, на II – 22,35 %, на III – 17,14 %, на IV – 11,27 %. У 1966–1967 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 31,18 %, на II – 23,81 %, на III – 14,29 %, на IV – 11,31 %. У 1972–1973 навчальному році на II курсі на гуманітарну освіту виділялося 16,16 %, на III – 11,11 %, на IV – 9,67 %, на V – 15,57 %. Гуманітарна освіта в коледжі частково була спрямована на професійну підготовку, бо вивчення англійської мови є необхідною умовою для роботи на судні, тому що фахівці морської галузі співпрацюють з інтернаціональними екіпажами, взаємодіють з представниками портової влади інших країн тощо.

У Херсонській філії Миколаївського кораблебудівного інституту імені адмірала С. О. Макарова у 1967–1968 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %. У 1968–1969 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %, на II – 30,59 %. У 1969–1970 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %, на II – 25 %, на III – 18,75 %. У 1970–1971 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28,13 %, на II – 25 %, на III – 18,33 % на спеціальності «Технологія й устаткування зварювального виробництва» (0504) та 18,89 % на спеціальностях «Суднові силові установки» (0525), «Суднобудування і судноремонт» (0514), на IV курсі – 9,64 %. У 1971–1972 навчальному році на I курсі на гуманітарну освіту виділялося 28 %, на II – 25 %, на III – 18,75 % на спеціальностях «Технологія й устаткування зварювального виробництва» (0504) та «Суднобудування і судноремонт» (0514), 19,02 % на спеціальності «Суднові силові установки» (0525), на IV курсі – 10,17 %, на V курсі – 0 %. На всіх курсах навчання були дисципліни ідеологічного напрямку, як-от:

історія КПРС, марксистсько-ленінська філософія, науковий комунізм, – які не мали безпосереднього впливу на професійну підготовку майбутніх фахівців морської галузі.

Перспективою подальших наукових досліджень визначаємо вивчення тенденцій розвитку гуманітарної освіти в морських навчальних закладах на інших історичних етапах та їх співставлення.

Список використаних джерел:

1. Библиотека нормативно-правовых актов Союза Советских Социалистических Республик. URL : http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_6894.htm.
2. Гришин Ю. А. История мореплавания : учебное пособие. М. : Транспорт, 1972. 160 с.
3. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1967–1968 гг. *Державний архів Херсонської області (ДАХО)*. Ф. Р. 3986. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 1.
4. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1968–1969 гг. *ДАХО*. Ф. Р. 3986. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 1–2.
5. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1969–1970 гг. *ДАХО*. Ф. Р. 3986. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 1–5.
6. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1970–1971 гг. *ДАХО*. Ф. Р. 3986. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 1–8.
7. Рабочие учебные планы Херсонского филиала Николаевского кораблестроительного института имени адмирала С. О. Макарова 1971–1972 гг. *ДАХО*. Ф. Р. 3986. Оп. 1. Спр. 43. Арк. 1–11.
8. Луков Вл. А. Реформы образования. *Знание. Понимание. Умение*. 2005. № 3. С. 217–219.
9. Руководители морского и речного флота Советского Союза и Российской Федерации. Москва : Морские вести России, 65 с.
10. Тимофеева О. Я. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. канд. пед. Наук : 13.00.04 / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2018. 273 с.
11. Учебный план специальности «Судовождение», утверждённый Министерством высшего и среднего специального образования СССР, № Гр. 1–8–13. Москва, 1965. 1 с.
12. Учебный план специальности «Судовождение», утверждённый УУЗ ом ММФ. Москва, 1966. 1 с.
13. Учебный план специальности «Судовождение», утверждённый Министерством высшего и среднего специального образования СССР, № Д–10–22. Москва, 1972. 1 с.

References:

1. Biblioteka normativno-pravovykh aktov Soyuzu Sovetskikh Sotsialisticheskikh Respublik [Library of normative legal acts of the Union of Soviet Socialist Republics]. Retrieved from http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_6894.htm/ [in Ukrainian].
2. Grishin, Yu. (1972). *Istoriya moreplavaniya* [History of Navigation]. Moscow: Transport [in Russian].
3. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo institute imeni admirala S. O. Makarova 1967–1968 g. [Curriculum of Kherson branch of Nikolaev Admiral Makarov National Shipbuilding University of 1967–1968]. Fund 3986. Inventory 1. File 2. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
4. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo institute imeni admirala S. O. Makarova 1968–1969 g. [Curriculum of Kherson branch of Nikolaev Admiral Makarov National Shipbuilding University of 1968–1969]. Fund 3986. Inventory 1. File 7. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
5. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo institute imeni admirala S. O. Makarova 1969–1970 g. [Curriculum of Kherson branch of Nikolaev Admiral Makarov National Shipbuilding University of 1969–1970]. Fund 3986. Inventory 1. File 14. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
6. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo institute imeni admirala S. O. Makarova 1970–1971 g. [Curriculum of Kherson branch of Nikolaev Admiral

- Makarov National Shipbuilding University of 1970–1971]. Fund 3986. Inventory 1. File 24. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
7. Rabochie uchebnye plany Khersonskogo filiala Nikolaevskogo korablestroitel'nogo institute imeni admirala S. O. Makarova 1971–1972 g. [Curriculum of Kherson branch of Nikolaev Admiral Makarov National Shipbuilding University of 1971–1972]. Fund 3986. Inventory 1. File 43. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
 8. Lukov, V I. (2005). Reformy obrazovaniya [Education reform]. *Znanie. Ponimanie. Umenie*, 3, 217–219 [in Russian].
 9. Rukovoditeli morskogo i rechnogo flota Sovetskogo Souyza i Rossiyskoi Federatsii [The leaders of the sea and river fleet of the Soviet Union and the Russian Federation]. Moscow: Morskie vesti Rosii [in Russian].
 10. Tymofeeva, O. Ya. (2018). *Formuvannia sotsial'no-komunikatyvnoi kompetentnosti maybutnikh sudnovodiiv u protsetsi vyotchennia гуманитарных дисциплін* [Formation of social and communicative competence of future navigators in the process of humanitarian subjects studying]. (Extended abstract of candidate's thesis). Bohdan Khmelnytsky National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Khmelnytsky [in Ukrainian].
 11. Uchebnyi plan spetsial'nosti "Sudovozhdenie" [Curriculum of the specialty "Navigation"] (1965). Moscow [in Russian].
 12. Uchebnyi plan spetsial'nosti "Sudovozhdenie" [Curriculum of the specialty "Navigation"] (1966). Moscow [in Russian].
 13. Uchebnyi plan spetsial'nosti "Sudovozhdenie" [Curriculum of the specialty "Navigation"] (1972). Moscow [in Russian].

Овчунникова О. М.

orcid.org/0000-0002-7184-6535

EDUCATION IN THE HUMANITIES IN MARITIME EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE (1965–1972)

The article deals with education in humanities in maritime educational institutions of Ukraine (1965-1972). The lower limit was chosen 1965, when a number of points of the 1958 reform were refused, namely the return to 10-year secondary education, the priority of full-time education in universities, the reduction of benefits for entry to higher education for industrial workers for employment term.

It was emphasized that the key to the 1965 reform was the move to comprehensive secondary education, which was declared a priority of Soviet educational policy.

The upper limit was chosen 1972, when the results of the 1965 reform were summed up in the Resolution of the Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of the USSR "About Completion of the Move to Comprehensive Secondary Education". A brief description of the state of the marine sphere of this period of time is given. In 1965–1972, considerable attention was paid to maritime education, because during this period important events took place in the life of the state and in particular in the maritime sphere. The curriculum of 1965–1967, 1972 of the Maritime College of the Kherson State Maritime Academy and the curriculum of 1967–1972 of the Kherson office branch of the Nikolaev Shipbuilding Institute are considered, the total number of hours devoted for study was determined and the number of hours devoted for the study of the humanities was analyzed, as well as which humanities were studied in each of the year of study. During this period there is a widespread introduction of automation and mechanization in maritime transport, so this is reflected in the curriculum of this period, where special disciplines are allocated much more time than the humanities. It was determined that great importance was attached to the ideological and technical components of training, so specialists had to have not only theoretical knowledge and practical skills, but also had to be educated in the spirit of Marxism-Leninism.

Key words: maritime education, educational reform, maritime educational institutions, humanities, curriculum.

Дата надходження статті: 18.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Ляшкевич А. І.